

**BYUDJET MUASSASALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI  
RIVOJLANTIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI  
(TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI MISOLIDA)**

***Jabborov Azamat Alijonovich***

*iqtisodiyot fanlari doktori*

***Turdiyev Temirbek Ravshanovich***

*O'zbekiston Respublikasi*

*Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi*

Mamlakatimizda davlat moliya tizimini isloh qilish, byudjet mablag'laridan samarali va maqsadli foydalanishni ta'minlash hamda moliyaviy jarayonlarning shaffofligini oshirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini zamonaviy talablar asosida tashkil etish va uni takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi davlat byudjeti mablag'larining harakatini nazorat qilish, moliyaviy intizomni mustahkamlash hamda rahbariyatni ishonchli va tezkor moliyaviy axborot bilan ta'minlashga xizmat qiladi. Xususan, oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobining to'g'ri yuritilishi ta'lim jarayonini moliyaviy qo'llab-quvvatlash, moddiy-texnika bazasini rivojlantirish va xarajatlarni oqilona rejalashtirishda muhim o'rin tutadi.

Termiz davlat universiteti misolida byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini yuritish amaliyoti tahlil qilinganda, hisob jarayonlarini avtomatlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish va elektron hisobot tizimlarini joriy etish zarurati mavjudligi aniqlanadi. Ayrim hollarda hisob hujjatlarini rasmiylashtirishda ortiqcha qog'ozbozlik, hisobotlarni tayyorlashda vaqt sarfining ko'pligi hamda ichki nazorat mexanizmlarining yetarli darajada samarali emasligi kuzatiladi. Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirish yo'nalishida avtomatlashtirilgan buxgalteriya dasturlarini joriy etish, buxgalteriya xodimlarining kasbiy malakasini oshirish, ichki moliyaviy

nazorat tizimini kuchaytirish hamda hisob siyosatini amaldagi me'yoriy-huquqiy hujjatlar asosida takomillashtirish muhim hisoblanadi. Shuningdek, byudjet mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirishda tahliliy hisob usullaridan foydalanish zarurati ortib bormoqda.

Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirish jarayonida hisob siyosatini to'g'ri shakllantirish alohida ahamiyatga ega. Hisob siyosati tashkilotning moliyaviy-xo'jalik faoliyatini aks ettiruvchi asosiy hujjat bo'lib, unda hisob yuritish usullari, hujjatlashtirish tartibi va moliyaviy hisobotlarni tuzish qoidalari belgilab beriladi. Ushbu siyosatning amaldagi qonunchilik talablariga mosligi buxgalteriya hisobi ishonchliligini ta'minlashga xizmat qiladi. Termiz davlat universitetida buxgalteriya hisobini takomillashtirish jarayonida byudjet mablag'larining rejalashtirilishi va ijrosi ustidan nazoratni kuchaytirish muhim hisoblanadi. Xarajatlar smetasining aniq va asoslangan holda tuzilishi moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish imkonini beradi. Bu esa ta'lim muassasasining barqaror moliyaviy faoliyatini ta'minlashga xizmat qiladi.

Buxgalteriya hisobida raqamli texnologiyalarni qo'llash hisob jarayonlarini soddalashtirish, ma'lumotlarni tezkor qayta ishlash va moliyaviy hisobotlarning aniqligini oshirish imkonini yaratadi. Elektron hujjat aylanishi tizimidan foydalanish inson omillari bilan bog'liq xatolarni kamaytirishga hamda hisob ma'lumotlarining xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi. Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirish moliyaviy boshqaruv samaradorligini oshirish, byudjet mablag'laridan foydalanish ustidan nazoratni kuchaytirish va davlat moliyaviy intizomini mustahkamlashda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini samarali tashkil etishda ichki audit va moliyaviy nazorat tizimining o'rni katta. Ichki audit moliyaviy operatsiyalarning qonuniyligi, maqsadliligi va hisob ma'lumotlarining ishonchliligini tekshirishga xizmat qiladi. Ushbu tizim orqali aniqlangan kamchiliklar va xatolarni o'z vaqtida bartaraf etish hisob intizomini mustahkamlash imkonini beradi. Termiz davlat universiteti faoliyatida buxgalteriya

hisobini takomillashtirishda moliyaviy hisobotlarning sifatini oshirishga alohida e'tibor qaratilishi zarur. Moliyaviy hisobotlar asosida rahbariyat tomonidan boshqaruv qarorlari qabul qilinishi sababli, hisobotlarda aks ettirilgan ma'lumotlarning aniqligi va haqqoniyligi muhim ahamiyat kasb etadi. Hisobot ko'rsatkichlarining o'zaro mosligi va ularning dastlabki hujjatlar bilan tasdiqlanganligi buxgalteriya hisobining asosiy talablaridan biri hisoblanadi.

Byudjet mablag'laridan foydalanish jarayonida xarajatlar tahlilini amalga oshirish orqali moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini baholash imkoniyati yuzaga keladi. Xarajatlarning iqtisodiy mazmuni bo'yicha guruhlanishi, ularning smeta ko'rsatkichlariga muvofiqligi va maqsadli sarflanishi doimiy tahlilni talab etadi. Bu jarayon byudjet intizomini ta'minlash bilan birga, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Buxgalteriya xodimlarining kasbiy bilim va ko'nikmalarini muntazam oshirib borish hisob tizimini rivojlantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Amaldagi me'yoriy-huquqiy hujjatlardagi o'zgarishlarni o'z vaqtida o'rganish va amaliyotga tatbiq etish buxgalteriya hisobining sifatini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirish jarayonida moliyaviy rejalashtirish va prognozlash masalalari muhim o'rin tutadi. Moliyaviy rejalashtirish byudjet mablag'larining kelib tushishi va sarflanishini oldindan belgilash, moliyaviy ehtiyojlarni aniqlash va resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish imkonini beradi. Rejalashtirish jarayonida real moliyaviy ko'rsatkichlarga asoslanish hisob jarayonlarining aniqligini ta'minlaydi. Buxgalteriya hisobida hisob registrlarining to'g'ri yuritilishi moliyaviy axborotning to'liqligi va ishonchligini ta'minlaydi. Hisob registrari orqali amalga oshirilgan xo'jalik operatsiyalari tizimlashtiriladi va umumlashtiriladi. Ushbu jarayon moliyaviy holatni tahlil qilish va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim ahamiyatga ega.

Byudjet tashkilotlarida smeta ijrosi ustidan nazoratni kuchaytirish buxgalteriya hisobini takomillashtirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Smeta ko'rsatkichlarining bajarilishi, xarajatlarning belgilangan

limitlarga muvofiqligi va byudjet mablag'larining maqsadli sarflanishi doimiy monitoringni talab etadi. Ushbu nazorat mexanizmi moliyaviy intizomni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi ta'lim jarayonini rivojlantirishga qaratilgan moliyaviy qarorlarni qabul qilish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Hisob ma'lumotlarining tahliliy jihatdan chuqur o'rganilishi boshqaruv samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirish davlat moliyaviy resurslaridan samarali va maqsadli foydalanishni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, buxgalteriya hisobining to'g'ri tashkil etilishi moliyaviy intizomni mustahkamlash, hisob ma'lumotlarining ishonchliligini oshirish hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim axborot manbai bo'lib xizmat qiladi. Termiz davlat universiteti misolida byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirish hisob jarayonlarini avtomatlashtirish, ichki moliyaviy nazoratni kuchaytirish, hisob siyosatini amaldagi me'yoriy-huquqiy hujjatlar asosida takomillashtirish orqali amalga oshirilishi mumkinligi aniqlandi. Buxgalteriya xodimlarining kasbiy malakasini oshirish va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish hisob tizimi samaradorligini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Olib borilgan tahlillar byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirish moliyaviy boshqaruvni yaxshilash, byudjet mablag'lari ustidan nazoratni kuchaytirish va davlat moliya tizimi barqarorligini ta'minlashga xizmat qilishini ko'rsatadi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini yuritish tartibi to'g'risidagi nizom. – Toshkent, 2022. – 45 b.
2. Abdullayev A.X., Qodirov B.Y. Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi: o'quv qo'llanma. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. – 210 b.

3. Кондраков Н. П. Бухгалтерский учет в бюджетных организациях: учебное пособие. — Москва: Инфра-М, 2020. — 352 с.
4. Палий В. Ф. Теория бухгалтерского учета: учебник. — Москва: Финансы и статистика, 2019. — 304 с.
5. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: монография. — Москва: Юнити-Дана, 2018. — 391 с.